Bezitsvorming

REFERAAT gehouden ter

Partijconferentie der Anti-Revolutionaire Partij

op 28 October 1953

door

Drs C. P. HAZENBOSCH

Lid var de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Een oud vraagstuk.

In de worsteling om een rechtvaardige maatschappelijke orde neemt het streven naar bezitsvorming voor de brede lagen van het volk een belangrijke plaats in. Wie menen mocht, dat dit streven nieuw is en met name pas dateert uit de jaren na de tweede wereldoorlog, vergist zich. Het valt niet moeilijk dit aan te tonen.

Prof. Dr. F. J, H. M. van der Ven gaat zelfs zo ver, zich daarvoor te beroepen op het gebruik van landuitdelingen onder de soldaten in het Romeinse Rijk. In zijn boek ,,Schaduwen van het Modernisme ' (1951) schrijft hij op blz. 116; ,,De zaak is minstens al zo oud als de landuitdelingen onder de soldaten, die in het Romeinse Rijk bij uitbreiding van het grondgebied door verovering wel zijn gehouden, waar echter de patriciërs zich meer dan eens ook al tegen hebben verklaard. Bezitsspreiding is geenszins een modernistische gedachte. Zij past veeleer in het kader van de christelijke maatschappij-opvatting."

Ik laat nu maar onbesproken de vraag of en in hoeverre men zich met succes beroepen kan op de oud-Romeinse samenleving om aannemelijk te maken, dat een bepaalde zaak onlosmakelijk verbonden is aan de chrristelijk-sociale opvattingen. Als voorbeeld om duidelijk te maken, dat het verlangen de eigendom niet te concentreren in de handen

van enkelen, maar te spreiden over velen reeds zeer oud is, lijkt mij de opmerking van Van der Ven te aardig om onvermeld te laten.

Als zodanig moge ook worden herinnerd aan het woord van de laat-Middeleeuwsc Engelse denker Bacon: ..Wealth is like muck. It is not good but if it be spread ". i)

Maar laten wij dichter bij huis blijven om de stelling, dat het streven naar bezitsvorming voor de massa niet van vandaag of gisteren is, te verdedigen.

') „Rijkdom is als mest. Hij is niet goed, tenzij hij gespreid wordt.'

In 1891 werd onder leiding van Dr A. Kuyper het eerste Christelijk-Sociaal Congres gehouden. De betekenis van dit Congres voor de ontwikkeling van de christelijk-sociale beweging en daarmee voor de sociale ontwikkeling in ons land, kan niet licht worden overschat. Welnu, in één van zijn conclusies sprak dit Congres uit, dat het ..geheel in overeenstemming met de Heilige Schrift (is) om:

d. armoede en ellende, vooral verarming te voorkomen:
e. opeenhoping van kapitaal en grondbezit tegen te gaan; en
f. voor ieder mens naar zijn stand een onbezorgd en ,,menswaardig bestaan" te begeren."

Ziehier de roep om spreiding der bezitsvorming in christelijk-sociale kring in 1891.

Deze roep is ook niet meer verstomd. Op het 2e Christelijk-Sociaal Congres van 1919 refereerde de heer C. Smeenk over ..Winstdeling en Bedrijfsmedebezit". En in November 1952 publiceerde het Convent van Christelijk-Sociale organisaties als eerste orgaan van samenwerking tussen industriële en agrarische werkgevers, middenstanders en werknemers, een verklaring, waarin een krachtig pleit wordt gevoerd voor de bevordering der bezitsvorming onder werk-

nemers.

Het zou intussen onjuist zijn de indruk te wekken alsof de gedachte van de verbreiding van eigendom slechts leefde en leeft in de Protestants-Christelijke kring. Ook in de Rooms-Katholieke vleugel van de christelijk-sociale beweging werd en wordt zij gekoesterd. Zo sterk zelfs, dat Prof. Dr. W. Rip in ..Nederlandsche Gedachten" van 2 Januari 1950 helaas niet geheel ten onrechte moest opmerken: ..Intussen mogen wij vaststellen dat het probleem van de bezitsspreiding in R.K. kringen wel de meeste belangstelling geniet". Ik noem dat ,,helaas", omdat niet in te zien valt — zeker niet in het licht van onze beginselen en van onze historie — waarom wij niet zouden vooropgaan.

Merkwaardig mag wel heten, dat ook voor de idee der bezitsvorming in R.K. kring het jaar 1891 van zo grote betekenis is. Op 15 Mei van dat jaar toch vaardigde Paus Leo XIII zijn bekende encycliek „Rerum Novarum" uit. In deze encycliek verdedigt hij het recht van de eigendom tegen de socialistische dwaalleer en koppelt daaraan, een pleidooi voor het verbreiden van de eigendom. In par. 35 zegt hij dan: „Daarom moeten de wetten dit recht in de hand werken en naar vermogen het streven naar eigen bezit bij een zo groot mogelijk deel van het volk bevorderen".
Niettemin een actueel vraagstuk.

Hoewel de gedachte aan en het verlangen naar een grotere spreiding bij de bezitsvorming niet nieuw is, heeft ons vraagstuk in de jaren na de tweede wereldoorlog toch wel een bijzondere mate van actualiteit gekregen.

Was het voorheen zo, dat de gedachte in het algemeen bespreking en verdediging vond, men zet er zich nu in toenemende mate toe concrete vormen te vinden en te ontwik-

kelen, die tot het beoogde doel zouden kunnen leiden. Het vraagstuk komt van lieverlee uit de grondverf.

Op zich zelf behoeft het geen al te grote verwondering te wekken, dat het tot de tweede wereldoorlog heeft moeten duren, aleer men hiertoe kwam. In voorafgaande jaren werden aandacht en werkkracht voornamelijk in beslag genomen door andere, voor de sociale ontwikkeling niet minder belangrijke, aangelegenheden. Gewezen moge worden op de ontwikkeling van de sociale wetgeving en in het bijzonder van de sociale verzekering in de eerste helft van onze eeuw. Het ligt volkomen voor de hand, dat aan de vormgeving van de sociale verzekering in haar grote verscheidenheid voorrang werd gegeven. Hoe belangrijk immers verbreiding van de particuliere eigendom moge zijn, belangrijker is het, het naakte bestaan van de minder welgestelden onder ons, voor zoveel dat in ons vermogen ligt, veilig te stellen. En om dat naakte bestaan, om de levensmogelijkheden van elke dag, ging het bij de sociale verzekeringswetgeving. Van ouds is het streven van de christelijk-sociale beweging er terecht op gericht ge-

*) Pauselijke encyclieken worden algemeen genoemd naar haar beginwoorden. Zo ook deze. die handelt over de toestand der arbeiders.

De beginwoorden „Rerum novarum" betekenen „Van nieuwe dingen."

weest het daarheen te leiden, dat de arbeider zou kunnen leven van de vruchten van zijn arbeid, niet alleen in de tijd dat hij werkte, maar ook in de tijd dat hij om redenen buiten zijn schuld niet meer werken kon. Gegeven de betrekkelijk bescheiden productiviteit en welvaart, was dit niet anders te realiseren dan langs de weg van verzekering van althans een deel van het normale inkomen. Verzekering voor ongevallen, voor ziekte, voor werkloosheid, voor invaliditeit en voor de oude dag met zijn afnemende arbeidsmogelijkheden.

Deze ontwikkeling is nu, behoudens een in voorbereiding zijnde ouderdomsverzekering, afgesloten. Ik geloof, dat het goed is, de aandacht te vestigen op de grote zegen die voor ons volk in het algemeen en voor onze arbeidende stand in het bijzonder, in dit geheel van sociale verzekeringswetten gelegen is.

Dit neemt niet weg, dat — waar alles wat wij in dit leven tot stand brengen zijn schaduwzijden heeft — steeds luider de vraag wordt gehoord of deze sociale verzekering niet leidt tot een verzwakking van de persoonlijke verantwoordelijkheid. Weliswaar heeft bij mijn weten nog nooit iemand het bewijs geleverd, dat dit inderdaad het geval is, maar toch bestaat in brede kring het gevoel dat hier een punt ligt, dat de aandacht verdient. Het is goed het oog er voor geopend te houden, dat het kiezen van de weg der sociale verzekering inhoudt het terugdringen van een maatschappelijke orde, die steunt op de private eigendom met de eigen zorg en de eigen verantwoordelijkheid voor de onderscheiden gebeurlijkheden in het leven en het op de voorgrond treden van een sociale orde, die zich kenmerkt door het hebben van aanspraken jegens bepaalde collectiviteiten, in casu verzekeringsfondsen. Aanspraken, die slechts geldend gemaakt kunnen worden onder bepaalde, in de reglementen van de uitvoeringsorganen der sociale verzekeringen scherp omschreven, omstandigheden.

Prof. Dr F. J. H. M. van der Ven wijst daar ook op in zijn reeds eerder genoemde boek ,.Schaduwen van het Modernisme'. Op blz. 107 schrijft hij: „De vraag dringt tegenwoordig steeds sterker naar voren, of de vermaatschappelijking van de bestaanszekerheid ons niet eenmaal voor een toestand zal plaatsen, dat de persoonlijke verantwoordelijk-

heid door het ontbreken van iets, wat het individu bij uitsluiting het zijne mag noemen, door het ontbreken van privaat bezit, zal blijken te zijn uitgehold."

Nu is met dit alles naar mijn mening geen kwaad woord van de sociale verzekering gezegd. Wél is er mee gezegd, dat nu het gebouw van de sociale verzekering zijn voltooiing nadert, het vraagstuk van de verbreiding van de individuele eigendom een klemmende actualiteit verkrijgt en het zoeken naar concrete vormen, waarin deze kan worden verwezenlijkt niet langer kan worden uitgesteld, maar ,,aan de dag" is.

Gelukkig wordt hieraan nu gewerkt in Nederland. Maar het gaat langzaam. In de jongste Troonrede heet het: „Het vraagstuk van de bezitsvorming is in studie, in samenwerking met de Commissie Bezitsspreiding". Deze commissie werd bij beschikking van 15 Juni 1948 door de Minister van Sociale Zaken in het leven geroepen. Behoudens een interim-rapport over het vraagstuk van de winstdeling, werd tot dusverre van haar niets vernomen dan dat zij studeert. Het gaat dus langzaam, maar wie er een idee van heeft hoe moeilijk haar taak is, valt haar daarover niet al te zwaar.

Bezitsvorming van grote betekenis.

Wie de literatuur raadpleegt om een antwoord te vinden op de vraag welke de betekenis is van de particuliere, individuele eigendom en waarom het dus van belang is er naar te streven, dat deze eigendom het deel wordt van velen, komt tot de conclusie dat de bezitsvorming een centrale plaats verdient in een christelijke sociale en economische politiek.

In de hoop de lezer niet al te zeer te vermoeien, wil ik hier — zonder zelfs de schijn van volledigheid te wekken — enkele bekende schrijvers aan het woord laten.

Prof. Dr W. J. Aalders zet op de blz. 315 en 316 van zijn

,,Handboek der Ethiek” (1947) uiteen, dat de vorming van zekere eigendom voor de niet-bezittende groepen, van groot belang is, vanwege de maatschappelijke en zedelijke waarde van eigendom en bezit. Dit vormt, zo betoogt hij, tot zekere hoogte een onmisbaar substraat (grondslag) van ’s mensen geestelijke bestemming. In de regel heeft de mens toch zeker bezit nodig om te kunnen leven van dag tot dag. Evenzo, wie een gezin heeft, moet zekere inkomsten hebben om het te kunnen onderhouden. Voor het maatschappelijke leven geldt hetzelfde en in nog hogere mate, omdat hier de positie van de mens zekere verbreding heeft, die duurzaamheid eist. Bezit is dus op enige wijze direct maatschappelijk en indirect zedelijk onmisbaar.

In een rapport van de in 1937 te Oxford gehouden Wereldconferentie der Kerken wordt de vérgaande maatschappelijke ongelijkheid van de hand gewezen en als in strijd met de eisen van het Christendom bestempeld. ,,Het Christendom”, aldus heet het op blz. 132 van dit rapport, ..leert niet, dat alle mensen gelijk door de natuur begiftigd zijn, of dat aan allen hetzelfde moet toekomen, zonder aanzien van verschillen in begaafdheid en behoefte. Wel verklaart het, dat bij dit eerste en overweldigende feit, de verschillen tussen rassen, nationaliteit en klassen, hoewel belangrijk op hun eigen terrein, uiterlijke dingen betreffen en onbeduidend zijn. Iedere maatschappelijke regeling, die de waarde van de mens schendt door sommigen als doel en anderen als middel te gebruiken. iedere instelling, die het gemeenschappelijke menszijn op de achtergrond stelt door de nadruk te leggen op uiterlijke toevalligheden van geboorte, rijkdom of sociale positie, is ipso facto (feitelijk) anti-christelijk.

Emil Brunner breekt in zijn bekende boek ,.Gerechtigheid”

(Ned. vert. 1948) met een nauwelijks bedwongen hartstocht een lans voor de noodzakelijkheid van gespreide eigendom met het oog op de menselijke vrijheid en ontplooiing. Op blz. 159 schrijft hij: „Aangezien er zonder eigendom geen vrijheid kan bestaan, is, zoals wij reeds zagen, de eigendom — de private eigendom — een recht van de schepping". En verder: ..Daar dit scheppingsrecht aan iedereen toekomt, is reeds bij voorbaat ieder privaatbezit, dat andere rechthebbenden uitsluit, d.w.z. iedere vorm van monopolie onrechtmatig". En nog weer verder: ,,Niet slechts de eigen kleding en het eigen huisraad, maar ook het eigen woonhuis heeft positieve betekenis voor de vrije persoonlijkheid. Het eigen woonhuis bevordert, de huurkazerne benadeelt de groei der persoonlijkheid". Op blz. 160 concludeert hij: ,.Iedere vervanging van privaatbezit door collectieve eigendom is zedelijk gevaarlijk, indien het om een eigendom gaat, die nauw met de persoon verbonden is".

Ook Hilaire Belloc legt in zijn boek ,,The Restoration of Property" 3) (1946) sterk de nadruk op het verband tussen eigendom en vrijheid voor de massa. Hij wijst op een tegenstrijdigheid in onze samenleving en spreekt van that unnatural state of affairs — the presence of men politically free but economically unfree—") (blz. 104).

De reeds meer geciteerde Prof. Dr F. J. H. M. van der Ven noemt de private eigendom, naast het gezin, een pijler, waarop de sociale orde rust (blz. 98). En hij concludeert op blz. 115 van zijn eerder genoemde boek: ,,De waarde van het persoonlijk bezit, ook voor het algemeen welzijn, dient weer te worden erkend en het instituut van de private eigendom zelf weer in ere te worden hersteld." „Een waarlijk sociale orde bevordert het particulier bezit, zoals zij het ge-

zinsleven beschermt. En wel het particulier bezit van allen."
Een andere Rooms-Katholieke auteur, Dr A. E. Th. Kooien ontwikkelt in zijn proefschrift over ,,Bezit-spreiding" (1950) een soortgelijke gedachte, als hij de bezitsspreiding beschrijft als een bijdrage tot het overwinnen van de klassenstrijd. Op blz. 12 schrijft hij: ,,De klassenstrijd volgt noodzakelijk uit een maatschappelijke ontwikkeling, die weinige zeer rijken stelt tegenover een ontelbare menigte bezitlozen" de bezitsspreiding dempt de kloof tussen bezitters en bezitlozen, doet de laatste klasse verdwijnen en heft de klassenstrijd op".

M. Ruppert vertelt in een (nog?) niet gepubliceerd geschrift over ,,Lutherse sociale ethiek" interessante dingen over de visie van de bekende Duitse kerkhervormer op het eigendomsvraagstuk. Luther gaat daarbij uit, aldus Ruppert.

van het liefdesgebod. Christelijke liefde vordert van de Christen dat hij geeft. Maar, zegt Luther, ,,als een Christen moet geven, dan moet hij eerst iets bezitten. Wie niets bezit, kan ook niets geven. En zal hij morgen of overmogen of over een

Het herstel van de eigendom.

') "... die onnatuurlijke toestand — de aanwezigheid van mensen die politiek vrij, maar economisch onvrij zijn."

jaar ook nog kunnen geven — want Christus gebiedt mij te geven zolang ik leef — dan kan ik vandaag niet alles tegelijk weggeven." Luther ziet dus de eigendom als middel tot het betonen der naastenliefde.

Ook met het oog op het zuinig en doelmatig gebruik der economische goederen, heeft de particuliere eigendom zijn verdedigers gevonden. Zo merkt een onverdacht getuige als Prof. Dr }. Tinbergen in zijn „De les van dertig jaar" (1944) op blz. 174 op: ,,Naar ons inzicht is voor belangrijke onderdelen van het bedrijfsleven de particuliere eigendom der

productiemiddelen te prefereren boven staatseigendom, beheerd op ambtelijke wijze, omdat de eerste een grote waarborg biedt voor zorgvuldige behandeling dier productiemiddelen".

Vatten wij het bovenstaande samen, dan zien wij dat de doeleinden, die met gespreide bezitsvorming worden beoogd, goeddeels van zedelijke aard zijn. Het gaat daarbij om het scheppen van mogelijkheden tot betere ontplooiing van de menselijke persoonlijkheid, om het stimuleren van de persoonlijke verantwoordelijkheid, om het vergroten van de vrijheid van handelen door de economische kwetsbaarheid van de enkeling te verminderen en om het doelmatig gebruik van de schaarse goederen. Dit alles leidt naar mag worden verwacht, tot een grotere stabiliteit van onze samenleving, tot een sterkere binding aan die samenleving ook. Het is bovendien, zo zou ik er aan willen toevoegen, een bescheiden maar niet te veronachtzamen tegenwicht tegen de economische machtsvorming.

De betekenis van de gespreide bezitsvorming mag, vooral gezien haar zedelijk oogmerk, wel groot heten. Het zal nu zaak zijn een zodanige vorm voor haar verwezenlijking te vinden, dat dit zedelijk oogmerk zo goed mogelijk tot zijn recht komt. Naar mijn mening houdt dit in, dat de toekomstige bezitter moet worden geprikkeld tot vrije zelfwerkzaamheid en dat het eigendomsobject zo dicht mogelijk bij hem moet staan, althans van individuele aard moet zijn.

Hoe de bezitsvorming kan worden bevorderd.

Om een duidelijk inzicht te verwerven in de wijze, waarop het vormen van bezit, of beter van eigendom dan wel van vermogen, kan worden bevorderd, is het nodig zich er rekenschap van te geven wat vermogen eigenlijk is.

Alvorens ons daarmee bezig te houden, is het hier wellicht de aangewezen plaats een enkele opmerking te maken over de naam, waarmee ons onderwerp wordt aangeduid.

Gangbaar is de aanduiding „bezitsspreiding". Tegen deze naam is nog al wat bezwaar gerezen. Deze bezwaren zijn van tweeërlei aard. In de eerste plaats gaat het bij ons vraagstuk niet om bezit in de zin van het hebben van beschikkingsmacht over goederen. Men kan de feitelijke beschikkingsmacht hebben over een goed zonder het zijn eigendom te kunnen noemen. Over een huurhuis, waarin men woont, heeft men de dagelijkse beschikkingsmacht, maar het is geen eigendom van de bewoner. En om die eigendom gaat het bij ons onderwerp. Een tweede bezwaar richt zich tegen een onjuiste suggestie, die door de naam ..bezitsspreiding" wordt gewekt. Immers op het ogenblik zijn de bestaande eigendommen op een bepaalde wijze over de leden van de Nederlandse Volkshuishouding verdeeld. Men zou nu licht de indruk kunnen krijgen, dat het er om gaat in deze verdeling, in deze gevestigde rechtsverhoudingen, in te grijpen op een zodanige wijze, dat de huidige eigenaren voor een kleiner of groter deel worden onteigend om dat deel te gaan spreiden over degenen, die tot dusverre in, betekenende mate van het genot van eigendom verstoken bleven. Om zulk een grootscheepse herverdeling van het nationale vermogen gaat het uiteraard niet.

Men gaat er nu steeds meer toe over te spreken van ,.bezitsvorming". Ook het Centraal Comité heeft deze benaming gekozen voor de aanduiding van mijn opdracht. Het is weinig gebruikelijk in discussie te treden met zijn opdrachtgevers. maar als ik eerlijk mag zijn, dan kan ik toch niet verhelen dat ook deze aanduiding mij vatbaar lijkt voor ge-

rechtvaardigde critiek. Niet alleen, omdat hier toch nog ten onrechte van bezit gesproken wordt, maar vooral omdat niet tot uitdrukking gebracht wordt wat tenslotte het wezenlijke van ons onderwerp is. n.1. dat het gaat om de eigendomsvorming door brede groepen van ons volk. Het gaat er bij ons onderwerp niet om, dat er eigendom wordt gevormd, hoe belangrijk dat ook zij. Neen, het gaat er om wie aan. deze eigendomsvorming deelnemen. Het gaat er om hoe op de toekomstige eigendomsvorming invloed kan worden geoefend, opdat deze plaats vinde niet bij enkelen, maar bij velen.

Zonder de illusie te koesteren de nu eenmaal bestaande starheid in het spraakgebruik te kunnen doorbreken, zou ik er de voorkeur aan geven te spreken van ,,gespreide eigendomsvorming'' of ..gespreide vermogensvorming ".

'Wat is nu vermogen en hoe komt het tot stand? Twee elementen bepalen het begrip vermogen. Enerzijds geeft het recht op een zeker inkomen, anderzijds houdt het in principe de mogelijkheid in het te verkopen en op deze wijze het in het vermogen gestoken geld weer tot zijn beschikking te krijgen. Men maakt wel onderscheid tussen eigenlijk en oneigenlijk vermogen. Met het eerste bedoelt men dan vermogen. zoals het hier werd aangeduid; met oneigenlijk vermogen dat vermogen, waarbij de aanspraak op inkomen slechts onder bepaalde omstandigheden geldend kan worden gemaakt en realisatie van de hoofdsom niet of nauwelijks mogelijk is. Als voorbeeld van dit laatste kunnen worden genoemd pensioenaanspraken.

Het is duidelijk, dat het ons nu gaat om eigenlijk vermogen.

Vermogen komt tot stand door besparing uit inkomen. Het reële inkomen van een gemeenschap in een bepaalde periode wordt gevormd door de netto-productie in die periode, even-

tueel verminderd met wat daarvan aan het buitenland moet worden afgestaan en vermeerderd met wat van het buitenland wordt ontvangen. Netto-productie, omdat uiteraard moet worden afgetrokken datgene, wat moet dienen ter vervanging van wat in deze periode bij de productie versleten raakte. Dat deel van de netto-productie nu, hetwelk niet wordt gevormd door consumptiegoederen, maar door prouctiegoederen, is de reële vermogensvorming. Voorwaarde tot vermogensvorming is dus het achterwege laten van consumptie. Dat geldt voor de gemeenschap: dat geldt evenzeer voor de enkeling. Nationaal gezien is dus de vermogensvorming afhankelijk van de omvang der netto-productie, anders gezegd de grootte van het reële nationale inkomen en de bereidheid af te zien van onmiddellijke consumptie. Voor de enkeling is het niet veel anders. Het nationale inkomen wordt verdeeld over de leden der volkshuishouding. Het deel, dat aan elk dier leden toevalt is zijn inkomen. Hij kan dat inkomen geheel consumeren: dan vormt hij zich geen vermogen. Hij kan echter ook een deel sparen: dan vormt hij zich wel een vermogen.

Wij krijgen nu langzamerhand het rechte gezicht op ons vraagstuk. Het blijkt in twee delen uiteen te vallen. In de eerste plaats is het een zaak van inkomensverdeling, waarbij uiteraard de omvang van wat te verdelen valt van groot gewicht is. In de tweede plaats is het een zaak van inkomensbesteding, een zaak van welk deel men consumeert en welk deel men bespaart. Dat dit weer samenhangt met de omvang van het inkomen, behoeft geen afzonderlijk betoog. Hoe kleiner het inkomen, des te geringer de mogelijkheid te sparen. Hoe groter het inkomen, des te belangrijker de mogelijkheid te sparen.

Een politiek, die gericht is op het bevorderen der gespreide vermogensvorming, zal dus moeten omvatten het streven naar een zo groot mogelijke productie en zo hoog mogelijke productiviteit, het streven naar een inkomensverdeling die het aan vele leden der volkshuishouding mogelijk maakt een deel van hun inkomen niet voor consumptie aan te wenden en het stimuleren van de spaarzin.

Inkomensverdeling.

Het voor verdeling beschikbare totale inkomen komt tot stand door de samenwerking van de productiefactoren arbeid, grond en kapitaal. Deze samenwerking wordt georganiseerd en geleid door de ondernemers. Op grond van de bijdrage die door elk der productie-factoren aan het productieresultaat wordt geleverd, hebben zij aanspraak op een deel ervan. Hier stuiten wij op het probleem, dat in de theoretische economie bekend staat onder de naam van functionele inkomensverdeling. Ook spreekt men wel van de toerekeningsleer. De functie, de betekenis van elk der productiefactoren in het productieproces, is daarbij beslissend voor de verdeling over de productiefactoren. Wij hebben hier te doen met een zeer ingewikkeld leerstuk uit de theoretische economie. De verklaring van de functionele inkomensverdeling steunt op twee beginselen, n.1. dat der grensproductiviteit en dat der substitutie. Het zou mij binnen het kader van ons huidige onderwerp te ver voeren hierop diep in te gaan. De belangstellende lezer zij hiervoor verwezen naar één van de vele theoretisch-economische handboeken. Ik moge met een enkele opmerking volstaan. De grensproductiviteit van elk der productiefactoren wordt bepaald door de kwaliteit en de

hoeveelheid van de productiefactor, de hoeveelheid van de overige samenwerkende productiefactoren en de geldopbrengst van het vervaardigde product. De grensproductiviteit van een bepaalde soort arbeid bijv. is hoog, indien deze met grote vaardigheid wordt uitgeoefend, in betrekkelijk kleine hoeveelheid gecombineerd wordt met een grote hoeveelheid kapitaal en gebruikt wordt voor de vervaardiging van een product dat veel opbrengt. Het functionele inkomen van deze soort arbeid is dus in ons voorbeeld hoog. Dat wil intussen helemaal nog niet zeggen dat nu ook het loon van de desbetreffende arbeider hoog zal zijn, want dat hangt af van de vraag of hij in staat is om het deel, v/aarop hij krachtens zijn bijdrage tot de productie aanspraak kan maken, ook werkelijk te bemachtigen.

De betekenis van het substitutie-beginsel voor het proces der functionele inkomensverdeling bestaat hierin, dat de ondernemer bij het organiseren van de productie het ene productiemiddel kan vervangen door het andere. Hij kan bijv. zijn productie mechaniseren, d.w.z. arbeid vervangen door kapitaal. Bij het nemen van zijn beslissing laat hij zich leiden door de prijs die hij voor arbeid en kapitaal betalen moet en door de productiviteit van elk dezer productie-factoren. Is bijv. de kapitaalrente laag en de productiviteit van de machine hoog, terwijl het arbeidsloon hoog en de productiviteit van de arbeid laag is, dan zal hij geneigd zijn tot mechanisatie van zijn bedrijf over te gaan.

Uit het voorgaande moge althans zoveel duidelijk geworden zijn, dat de factoren die bepalend zijn voor de functionele inkomensverdeling betrekkelijk star zijn. Zij zijn slechts op lange termijn te beïnvloeden.

Naast het vraagstuk van de functionele inkomensverdeling staat dat van de personele inkomensverdeling. Hierbij gaat het om de vraag hoe het inkomen feitelijk wordt verdeeld over de leden van de volkshuishouding. Dit behoeft geenszins met de functionele inkomensverdeling samen te vallen. Wij zagen dit reeds in ons hierboven gebezigde voorbeeld van de arbeid met de hoge grensproductiviteit. Is de desbetreffende arbeider niet in staat, om welke reden dan ook, een loon te bedingen dat met zijn productieve bijdrage overeenkomt, dan wijkt voor hem zijn personele inkomen in ongunstige zin af van zijn functionele inkomen. In dit zelfde voorbeeld wijkt het personele inkomen van de kapitaalverschaffer of van de ondernemer in voor deze gunstige zin daarvan af. Hij steekt een bedrag, dat functioneel gezien aan de arbeider toekomt, in zijn zak. Men kan zich uiteraard even goed een voorbeeld in omgekeerde zin denken. Neem een maatschappij, waarin de kapitaalrente als personeel inkomen is afgeschaft. Als functioneel inkomen blijft de kapitaalrente natuurlijk bestaan, maar de kapitaalverschaffers — gesteld dat die er dan nog zouden zijn— krijgen die niet meer. De arbeiders steken haar in de zak.

Op de personele inkomensverdeling nu kan op tal van manieren invloed worden geoefend. Van belang in dit opzicht zijn het optreden van de vakverenigingen zowel van ondernemers als van arbeiders en het ingrijpen van de Overheid.

Ligt voor een bepaalde groep arbeiders het personele inkomen beneden het functionele inkomen, dan kan door het optreden van de werknemersvakbeweging het loon worden verhoogd tot aan de grensproductiviteit van die arbeiders. Zou men verder gaan, dan zou men de arbeiders een slechte dienst bewijzen, want dan zou het substitutie-beginsel in wer-

king treden en zou werkloosheid ontstaan. Hier blijkt weer de grote betekenis, die ook met het oog op het scheppen van mogelijkheden tot vermogensvorming door de massa der arbeiders, moet worden toegekend aan het opvoeren van de

productiviteit van ons bedrijfsleven. De waarde van een goede vakopleiding kan in dit verband nauwelijks worden overschat. Maar dan zal het in het kader van de personele inkomensvorming voor de arbeiders ook aantrekkelijk moeten worden gemaakt de mogelijkheden tot vakscholing aan te grijpen. Het huidige geringe verschil in beloning tussen ongeschoolde en geschoolde arbeiders zal aanzienlijk dienen te worden vergroot.

Ook het ingrijpen van de Overheid kan grote invloed uitoefenen op de personele inkomensverdeling. Zou men zich een ogenblik een volkomen „waterdichte" vaststelling door de Overheid van alle prijzen, lonen alsmede van de kapitaalrente indenken, dan zou daarmee zelfs de verdeling van het inkomen volkomen bepaald zijn. Onder de uitzonderlijke omstandigheden van de eerste jaren na de oorlog hebben wij in ons land een situatie gekend, die hier niet zo heel ver van afstond. Naarmate het economisch herstel van ons land voortschreed, kon veel daarvan gelukkig weer ongedaan worden gemaakt. Ten aanzien van één belangrijke inkomensvorm het arbeidsloon, bleef de Overheidsgreep echter gehandhaafd. Wij kunnen dan ook zeggen, dat er in de huidige situatie een op den duur onaanvaardbare inconsequentie steekt: in het algemeen vrije prijs- en rentevorming. maar gebonden loonvorming. Daar dit laatste moet worden gezien als een ernstig obstakel op de weg naar gespreide vermogensvorming. verdient het onze afzonderlijke aandacht.

Loonpolitiek.

Zonder twijfel heeft de centraal beheerste loonvorming in de eerste jaren na de bevrijding grote verdiensten gehad. De toen heersende omstandigheden maakten vér-gaande Overheidsbemoeiing met het loonvormingsproces onontkoombaar.
De noodzaak ons economisch proces weer op gang te brengen en het ontbreken van een globaal evenwicht tussen vraag naar en aanbod van arbeid enerzijds en de aanwezigheid van een hardnekkig inflatieproces anderzijds, maakten de aanvaarding van een centrale beheersing door de Overheid van het loonpeil, ja van loonstop zelfs, onvermijdelijk. Een systeem van vrije loonvorming zou onder de toen heersende omstandigheden hebben geleid tot een in tempo en intensiteit steeds toenemende wedloop van loon- en prijsstijgingen, een wilde inflatie, zich ontladende in een ernstige betalingsbalanscrisis met massale werkloosheid. Elk belang zou er door zijn geschaad: geen belang zou er door zijn gediend. Ik geloof, dat de eerlijkheid gebiedt deze erkenning van de verdiensten der tot dusverre na de bevrijding gevoerde loonpolitiek voorop te stellen.

Hiermee is deze vorm van loonpolitiek niet opgenomen in ons maatschappij-ideaal. Zij was een kind van de nood. Nu de economische omstandigheden fundamenteel veranderd zijn. nu er geen sprake meer is van een tekort aan arbeiders en een voortgaande inflatoire ontwikkeling, is het ogenblik van hernieuwde bezinning op de te voeren loonpolitiek aangebroken. En dan springen de bezwaren tegen een voortzetting van een door de Overheid centraal beheerste loonpolitiek onder de nu heersende omstandigheden sterk in het oog.

Bezwaren van principiële en van sociaal-economische aard.

Van principiële aard. omdat de verantwoordelijkheid voor de loonvorming niet in de eerste plaats behoort te liggen bij de Overheid, maar bij de betrokkenen zelf. Hiermee is niet gezegd, dat de Overheid met de loonvorming niets te maken heeft, maar hiermee is gezegd dat deze eerst en vooral een zaak is van werkgevers en werknemers, zoals deze -elkaar ontmoeten in hun centrale en in hun vakorganisaties en in de ondernemingen. Het huidige systeem van loonvorming staat te ver af van de man in de fabriek, langs de weg. op kantoor of op het land.

Van sociaal-economische aard. omdat in de loonvorming onvoldoende tot uitdrukking komt de economische toestand in de verschillende bedrijfstakken en ondernemingen. Een rechtvaardig loon is niet alleen afhankelijk van de prestatie en de behoefte van de arbeider, maar ook van de economische toestand in de bedrijfstak en in de onderneming, waarin hij werkzaam is. De arbeider is niet alleen drager en leverancier van een productiefactor, die een prijs doet en daarmee uit: hij is volwaardig bedrijfs- en ondernemingsgenoot.

Men kan centraal, zowel op nationaal als op bedrijfstaks-

niveau, een minimum-loon vaststellen. Men kan niet — duurzaam—, zoals onder de centraal beheerste loonpolitiek geschiedt, centraal een loon vaststellen, dat tegelijk minimum en maximum is. Doet men dit, dan moet men — wil men ten-minste werkloosheid voorkomen — het loonpeil altijd te laag vaststellen. Immers, indien men met één algemeen geldend loonpeil wil werken, dan moet men dat afstemmen op die groep van ondernemingen, welke economisch het minst draag-krachtig zijn. Gaat men daar boven uit, dan vallen deze

minst-draagkrachtige ondernemingen uit en ontstaat er werkloosheid. Men zal zich daarvoor dus hebben te hoeden. Maar als men nu a.an het loon, dat door de grensondernemingen nog kan worden opgebracht, het karakter van een maximum geeft, dan onthoudt men een hoger loon aan alle arbeiders in ondernemingen, die in een economisch betere toestand verkeren en dus een hoger loon zouden kunnen ontvangen. Door een vervalsing van het beginsel ,,equal remuneration for work of equal valuc ’5) tot de leuze ,,equal pay for equal work"), ontneemt men de arbeider de mogelijkheid zijn functionele inkomen om te zetten in een personeel inkomen. Ontneemt men hem ook de prikkel zijn arbeid daar te gebruiken, waar die het grootste economische resultaat kan opleveren.

Voorzetting van de huidige loonpolitiek leidt dan ook naar mijn stellige overtuiging tot een verstarring van het economisch leven en het onthouden aan duizenden arbeiders van een loon, dat hen de gelegenheid tot sparen en het vormen van een bescheiden vermogen, zou bieden.

Natuurlijk zal er bij de loonvorming enige coördinatie moeten zijn. al was het alleen maar om het uitbuiten van machtsposities door beschutte bedrijfstakken te voorkomen. Hier ligt een typische taak voor de samenwerkende centrale organisaties van werkgevers en werknemers, eventueel geruggesteund door de Overheid. Maar zulk een coördinatie is een volmaakt andere zaak dan de huidige egalisatie.

Intussen zal in tal van gevallen het loon niet de enige bron

) Gelijke beloning voor werk van gelijke waarde.

*) Gelijke betaling voor gelijk werk.

behoeven te zijn, waaruit de besparingen ten behoeve van een gespreide vermogensvorming moeten worden gevoed.

Het loon wordt steeds vastgesteld voordat men de uitkomst van het productieproces precies kent. Men steunt daarbij op verwachtingen. Gegeven het feit, dat het loon niet alleen inkomen is voor de arbeider maar ook kostenbestanddeel voor de productie, zal er dikwijls de neiging zijn met de loonvaststelling niet belangrijk uit te gaan boven het voorgeschreven minimum. Indien de uitkomst van het productieproces in het zich voordoen van overwinst aantoont, dat men bij de loonvaststelling al te voorzichtig is te werk gegaan, verdient het aanbeveling de arbeiders in deze overwinst te doen delen. Hierin ligt een tweede bron voor besparingen. Gezien de toenemende belangstelling voor winstdeling door werknemers. wil ik daar graag even langer bij stilstaan.

Winstdeling.

Over het vraagstuk van de winstdeling door werknemers bestaat veel verschil van mening. Raadpleging van de zeer uitvoerige literatuur in binnen- en buitenland over dit onderwerp doet vele vurige voorstanders, maar schier even vele vurige tegenstanders ontmoeten. Globaal gesproken, treft men de tegenstanders vooral aan in de socialistische kring, waar men in de toepassing van een systeem van winstdeling een onaanvaardbare inbreuk ziet op het daar gehuldigde beginsel van ..gelijke betaling voor gelijk werk". Het is duidelijk dat de socialistische interpretatie en toepassing van dit beginsel niet alleen leidt tot het verwerpen van winstdeling door werknemers, maar evenzeer van een systeem van vrijere loonvorming als hierboven bepleit. De socialisten doen dat dan ook.

De voorstanders van winstdeling baseren hun standpunt

in hoofdzaak op drieërlei argumenten ,n.l. het rechtvaardig-
heids-argument, het bedrijfsvrede-argument en het prestatie-
argument. Met name in Rooms-Katholieke kring treft men,
uitgaande van de encycliek ,,Quadragesimo Anno'^), nog al ecns de gedachte aan dat de winstdeling aanbeveling verdient op grond van de overweging, dat het looncontract aanvulling behoeft met elementen van het maatschapscontract. Het zwaartepunt ligt dan in de wens het gemeenschapskarakter van de onderneming tot uitdrukking te brengen. Laatstgenoemde gedachte leeft ook sterk in Protestants- Christelijke kring.

De Amerikaanse schrijvers H. Burrit en H. Kendall sommen in hun boek ..Profit-sharing, its principles and practice'') (1910) op hun manier de volgende voordelen, die zij aan winstdeling door werknemers zien, op:

1. Zij is een prikkel voor hogere prestaties;
2. Zij is een middel om het sparen te bevorderen;
3. Zij bevordert de ontproletarisering en de industriële vrede, hetwelk van veel betekenis is, omdat de kosten van stakingen e.d. hoog zijn;
4. Zij bevordert de gemeenschapsgedachte.

Zonder nu de betekenis ervan te willen overdrijven, schaar ik mij gaarne onder de voorstanders van deling door de werknemers in de overwinst, d.i. het netto overschot boven alle kosten en inhoudingen, welke in de onderneming moeten worden gebruikt om het productie-apparaat in stand te houden, resp. uit te breiden. Echter onder twee voorwaarden;

1. De winstdeling mag niet gaan ten koste van een behoorlijke regeling der normale arbeidsvoorwaarden, zoals loon, pensioenvoorziening e.d.;
2. Zij moet een vaststaand recht zijn. bij voorkeur geregeld in de collectieve arbeidsovereenkomst of wat daarvoor in de plaats treedt.

Een belangrijke vraag in de discussie rondom het vraagstuk van de winstdeling is nu in welke winst de werknemers moeten delen. Moeten zij delen in de overwinst, die is gemaakt in de onderneming, waarin zij werken? Of van die. welke is gemaakt in de bedrijfstak, waarvan hun onderneming

deel uitmaakt? Of moet nog een stap verder worden gegaan en moeten zij delen in

de totale overwinst, die door het gehele bedrijfsleven gemaakt is?

In 1945 hebben Prof. Mr C. P. M. Romme en Prof. Dr J. R. M. van den Brink hun boekje „Verbreiding van privaateigendom" het licht doen zien. Zoals bekend, heeft dit boekje sterk de aandacht getrokken. De beide hoogleraren verdedigen het verplicht invoeren van deelneming in de winst. Daar zij echter tegelijk het beginsel „gelijke betaling voor gelijk werk" zoveel mogelijk tot gelding willen brengen, komen zij tot de gedachte „de arbeider deelgerechtigd te doen zijn in de totale winst van de gezamenlijke ondernemingen in dezelfde bedrijfstak, en hem daarbij een zekere preferentie (voorrang) te geven voor zover hij behoort tot een onderneming, die tot de totale winst heeft bijgedragen" (blz. 28). In hun gedachtengang dient dan voor elke bedrijfstak een Arbeidsfonds te worden gevormd, waarin elke arbeider, die tot deze bedrijfstak behoort, deelgerechtigd kan worden.

Naar mijn mening verdient deze gedachte geen aanbeveling. Ik zal de laatste zijn om de grote betekenis, die de onderscheiden bedrijfstakken in de sociale structuur van ons land hebben, te ontkennen. Maar men moet toch wel oppassen om de solidariteit van de bedrijfstak te overspannen. Als men dit pad opgaat, zal dit leiden tot een ongewenste verstarring van de verhoudingen tussen de verschillende ondernemingen. Ook de arbeider in de onderneming, waarin geen overwinst wordt gemaakt, krijgt via het winstfonds van de bedrijfstak zijn winstaandeel. Ja, hij krijgt dat zelfs, indien zijn onderneming in het geheel geen winst maakt of verlies lijdt. Deze arbeider heeft dan weinig aanleiding meer zijn diensten aan, te bieden aan die onderneming, welke economisch het sterkst is. Trouwens, als men het winstdeel gelijk of nagenoeg gelijk maakt, voor alle arbeiders in de bedrijfstak, waarom zou men datzelfde dan niet doen voor de ondernemers in die bedrijfstak? Naar mijn gevoelen verwijdert men zich dan toch wel al te ver van de werkelijkheid. Winst wordt nu eenmaal niet gemaakt in een bedrijfstak, maar in een onderneming. De verdeling van de winst moet dan ook plaats hebben onder degenen, die aan het tot stand komen

van die winst hebben nieegewerkt. Dat zijn de leden van de onderneming en niet die van de bedrijfstak.

Wil dit nu zeggen, dat de winstdeling om moet gaan buiten het bedrijfstaksgewijze overleg? Helemaal niet. Uit hetgeen hierboven werd opgemerkt, blijkt al dat naar mijn

mening de regeling van het recht op een winstdeel en van de wijze waarop de winstdeling onder de leden der onderneming het best kan plaats vinden, bedrijfstaksgewijze in de collectieve arbeidsovereenkomst dient tot stand te komen.

De hier ontwikkelde bezwaren tegen het systeem Romme- Van den Brink gelden in versterkte mate tegen hetgeen wordt voorgesteld in het rapport van de Plancommissie van de Partij van de Arbeid ,,De weg naar Vrijheid" (1951). In dit rapport, dat bedoelt ,,een socialistisch perspectief" te schetsen, wordt voorgesteld ,,de winsten van alle bedrijven als één geheel" te beschouwen (blz. 45). Het arbeidersdeel daarvan wordt dan in één fonds gestopt, waarin alle arbeiders boven 21 jaar een aandeel hebben. Voorwaar een socialistisch, maar daarom nog geen begerenswaardig perspectief.

Van belang is tenslotte nog de vraag, wat de arbeiders met hun winstdeel mogen doen. Zowel in het boekje van Romme cn Van den Brink als in „De weg naar Vrijheid" wordt de winstdeling door werknemers gekoppeld aan een systeem van verplicht sparen. Het arbeiderswinstdeel dient te worden geblokkeerd en slechts voor besteding in de investerings- feer beschikbaar te zijn. Zou men deze spaardwang achterwege laten, dan valt te verwachten dat de arbeiderswinst- delen in de consumptie verdwijnen cn dus niet zullen leiden tot vermogensvorming, aldus de redenering.

Ook tegen deze gedachte heb ik overwegende bezwaren. Waar zou men de rechtsgrond vandaan moeten halen om inbreuk te maken op het recht van de vrije arbeider om zijn inkomen, het inkomen dat hem rechtens toekomt, te besteden zoals hem dat het meest wenselijk voorkomt? En indien men, zoals wel geschiedt, deze rechtsgrond tracht te construeren uit de noodzaak tot kapitaalvorming met het oog op de industrialisatie, waarom zou deze dan slechts geldigheid bezitten jegens de arbeiders en niet tegelijk jegens alle andere inkomenstrekkers? Neen, hoe wenselijk de gespreide ver-

inogensvorming ook moge zijn, de prijs van gedwongen in- komensbesteding door de arbeiders, is te hoog. Niet alles wat wenselijk is, komt in aanmerking om te worden afgedwongen. De verantwoordelijkheid voor de besteding van zijn inkomen dient te blijven bij de arbeider en bij niemand anders. Door de Staatscommissie Bezitsspreiding is ter voorbereiding van haar interim-rapport over winstdeling een onderzoek ingesteld

onder een aantal arbeiders om na te gaan hoe deze zelf over winstdeling dachten. Aan deze arbeiders is ook de vraag voorgelegd of zij gepaard gaan van de winstdeling met een verplichte spaarregeling als een wenselijke verhoging van de sociale zekerheid beschouwden. Blijkens blz. 66 van het desbetreffende rapport had gelukkig ,,de meerderheid der gehoorden principieel bezwaar tegen gedwongen sparen, aangezien aldus het recht der werknemers, om over hun inkomen in volle vrijheid te beschikken, zou worden aangetast."

Overigens moet men niet uit het oog verliezen, dat indien men de gespreide vermogensvorming wil bevorderen door een systeem van dwang, men zijn doel goeddeels voorbijschiet. Reeds in het begin zagen wij. dat het oogmerk van gespreide vermogensvorming voor een belangrijk deel van zedelijke aard is. Dit zedelijk karakter is niet alleen verbonden aan het hebben van vermogen, maar vooral ook aan de vorming ervan. Een daad heeft slechts zedelijke waarde, indien zij in vrijheid wordt gesteld. Indien zij wordt afgedwongen, gaat daarmee de zedelijke betekenis teloor.

Maar kan er dan van onze begeerde gespreide vermogensvorming wel iets terecht komen? Zonder twijfel kan dat. Al wijst men de spaardwang af. dan is daarmee nog niet gezegd dat men het sparen niet kan aanmoedigen! Men kan de inko- mensbesteding beïnvloeden zonder de vrijheid er van aan te tasten. Men moet ook niet vergeten, dat er van ouds een gezonde spaarzin in ons volk leeft. Het is niet waar, dat er niet gespaard wordt. In Nederland hebben bijna 6]/2 millioen mensen een spaarbankboekje. Dat zijn even zoveel mensen, die de weg naar de spaarbank kennen. Het gemiddelde spaarsaldo is laag, het zij erkend. In 1952 bedroeg het bij de Rijks- postspaarbank ƒ 325,— en bij de Bondsspaarbanken

Maar door via de inkomensverdeling de mogelijkheden tot sparen te vergroten en door nader te bespreken maatregelen het sparen aantrekkelijk te maken, kan veel worden gedaan. De bewering, dat de massa van ons volk toch niet sparen zal en een verbetering van inkomen voor consumptieve doeleinden zal aanwenden, is in haar algemeenheid zeker onjuist. Men bedenke hierbij ook, dat een belangrijk deel van het gezinsbudget bestaat uit vaste uitgaven, waarop niet kan worden bezuinigd. Uit een oogpunt van spaarmogelijkheid is elke verhoging van het reële inkomen echter relatief belangrijk, omdat dit boven het vaste deel van het gezinsbudget uitgaat. Als bijv. 80%

van het gezinsbudget bestaat uit vaste uitgaven, terwijl 20% bestaat uit uitgaven die in principe zouden kunnen worden bespaard, dan betekent een verhoging van het reële inkomen met 10% een vergroting van de spaarmogelijkheid met 50%. Slaagt men er in, de spaarzin te stimuleren, dan zal zeker een niet onbelangrijk deel van deze grotere spaarmogelijkheid in grotere besparingen worden omgezet.

Mij rest dus tenslotte nog enige aandacht te schenken aan wat kan worden gedaan om het vrijwillig sparen te bevorderen.

Hoe sparen kan worden aangemoedigd.

Het is niet het werk van één man om een enigszins volledige opsomming te geven van alle middelen en mogelijkheden. die men zich kan denken om de spaarzin te stimuleren. Hier ligt een typische taak voor samenwerkende deskundigen op verschillend gebied. Het zou daarom krachtige aanbeveling verdienen in het kader van onze Partij een commissie in het leven te roepen, waarin een of meer economen, belastingdeskundigen, juristen en psychologen samenwerken met de opdracht onze mannen in Staten en Raden en ons volk van voorlichting te dienen met betrekking tot de vraag wat door hen concreet kan worden gedaan om tot de gespreide vermogensvorming bij te dragen.

Ik zal mij in het hierna volgende veroorloven mij te beperken tot een aantal voorbeelden, die duidelijk kunnen maken

in welke richting de oplossing zou kunnen worden gezocht.

. Voorop ga dan echter de algemene opmerking, dat een politiek ter bevordering van de spaarzin vóór alles is een politiek die gericht is op het voorkomen van inflatoire ontwikkelingen. Welhaast geen ding is zo ontmoedigend voor de spaarder als de ervaring dat de waarde van zijn besparingen wegsmelt onder voortgaande geldontwaarding.

Voor het overige meen ik, dat dc maatregelen om het sparen te bevorderen, in hoofdzaak van tweeërlei aard zullen moeten zijn,:

a. Men zal, vooral voor de kleine spaarder, aan het sparen voordelen moeten verbinden van fiscale of andere aard:

b. Men zal faciliteiten in het leven moeten roepen voor de financiering van vermogensobjecten met het oog waarop gespaard wordt.

Voor wat de onder a. genoemde aan het sparen te verbinden voordelen van fiscale of andere aard betreft, moge worden gewezen op het ,,steuerbegunstigte Sparen), zoals men dat in West-Duitsland kent. De aanvankelijke ervaringen, die men daarmee heeft opgedaan, schijnen gunstig te zijn. Kort samengevat komt het West-Duitse systeem op het volgende neer. Men komt met een spaarbank of met een bouwkas overeen, dat de ingelegde gelden gedurende 3 jaar niet zullen worden opgevraagd. Ook kan men — maar dat behoeft niet — overeenkomen, dat elk kwartaal gedurende zekere tijd, een bepaald bedrag zal worden ingelegd.

Een jaar na de laatste betaling kan men het totale bedrag dan opvorderen. In geval van tussentijds overlijden wordt het gespaarde onmiddellijk aan de nabestaanden uitbetaald.

De op deze wijze bespaarde gelden mogen nu als bijzondere uitgaven volledig van het inkomen worden afgetrokken voor de berekening van de loon- en inkomstenbelasting, weliswaar niet onbeperkt maar toch tot een maximum van DM 800 per jaar voor iemand die alleen staat, vermeerderd met DM 400 per jaar voor de echtgenote en ieder kind. Wil men verder gaan, dan kan dat, want tot een maximum van 15 %

van het inkomen mag dan nog de helft worden afgetrokken. Een soortgelijke mogelijkheid van belastingvrij sparen zou ook voor ons land zeker overweging verdienen. Het is duidelijk, dat een goede voorlichting en verantwoorde propaganda daarbij, van grote betekenis zijn.

Intussen kunnen de aan het sparen te verbinden voordelen ook van andere dan fiscale aard zijn. Ook dit moge worden toegelicht met een voorbeeld, ontleend aan West-Duitsland. Bij de Duisburger Kupferhütte krijgen de werknemers een jaarlijkse gratificatie, die niet rechtstreeks wordt uitgekeerd, maar op een spaarbankboekje wordt geschreven. Het staat nu de rechthebbende vrij om terstond over dit bedrag te beschikken. Doet hij dat niet, maar laat hij het 6 resp. 12 maanden op het spaarbankboekje staan, dan heeft hij boven de normale rente nog recht op een extra rente van de zijde van de onderneming van 2 resp. 3 %. Deze vorm van sparen wordt ook wel gebruikt voor de verkrijging van een eigen woning. Men heeft hiervoor uiteraard

de medewerking van de werkgever nodig, maar de bereidheid daartoe kan worden aangewakkerd door de op deze wijze aan aanvullende rente bestede bedragen van belasting vrij te stellen.

Naast dit alles, zal het — zoals hierboven onder b, werd aangegeven — nodig zijn de verwezenlijking van het spaar- doel dichter bij de mensen te brengen. Een prachtig voorbeeld van hoe dat kan, wordt geleverd door de onder voorzitterschap van Prof. Mr P. A. Diepenhorst staande Stichting tot Bevordering van de Bezitsspreiding van Huizen, gevestigd te Amsterdam. Juist het eigen huis zal dikwijls doel van het sparen zijn. Het betreft hier een vermogensobject in de persoonlijke sfeer. Het sparen met dit doel verdient onze bijzondere belangstelling.

Het doel van genoemde Stichting is nu ,,het bevorderen van het verkrijgen van woningen in vrije en onbelaste eigendom door particulieren, die over een bescheiden som aan contante middelen beschikken en door sparen hun doel willen bereiken.” Het Bestuur der Stichting zoekt dit doel te bereiken door aan particulieren, die over tenminste 15 % van de aankoopsom van een arbeiders- of kleine middenstands- woning, hypothecaire credieten voor het ontbrekende bedrag

te verstrekken op de hun terstond in eigendom over te dragen woningen, In 18 jaarlijkse annuïteiten vindt de aflossing plaats. Het blijkt mogelijk voor deze vérgaande credietver- strekking geldgevers te vinden, mits voldaan worde aan hun eis van een bijkomende zekerheid voor dat gedeelte van het hypothecaire crediet hetwelk de normale hypotheek (die op circa 65 % gesteld mag worden) te boven gaat. Deze bijkomende zekerheid nu zou, althans voor een deel, door de Overheid moeten worden gegeven.

Wat hier van de Overheid wordt gevraagd, is al heel weinig. Men kan ook verder gaan en denken aan het systeem van de Landarbeiderswet 1918. Krachtens deze wet werd het de landarbeider reeds mogelijk gemaakt de beschikking over een eigen woning met een stukje grond te krijgen, indien hij 10 % van het benodigde kapitaal gespaard had. Het ontbrekende bedrag werd dan in de vorm van een crediet, dat in 30 jaar moest worden afgelost, door het Rijk verstrekt. Doordat dit crediet gebonden is aan een maximum van ƒ 4000,—, is deze wet onder de huidige prijsverhoudingen helaas practisch buiten werking gesteld.

Nog verder gaat de op 29 Mei 1948 in België tot stand gekomen Wet-De Taeye. Krachtens deze wet heeft hij, d'C een huis koopt of l.aat bouwen, recht op een premie van frs 22000 tot frs 26400, al naar gelang de gemeente waarin het huis staat, onverminderd de vermeerdering met 20 % van dit bedrag voor ieder kind ten laste van de begunstigde. De woning dient echter uitsluitend te worden gebruikt voor huisvesting van het gezin van de ontvanger der premie. Verkoopt hij het huis binnen 10 jaar, dan moet de premie worden teruggestort. Uitgesloten van het recht op de premie is o.m.. hij, die reeds eigenaar of vruchtgebruiker van een andere woning is.

Natuurlijk behoeft het doel van het sparen niet te zijn het in eigendom verkrijgen van een woning. Men kan zich tal van andere spaardoeleinden indenken, zoals het zich verwerven van aandelen of obligaties. Met het oog daarop zou het uitgeven van effecten in kleine coupures aanbeveling verdienen, hoewel dan, vooral voor de kleine spaarder een goede voorlichting wel geboden is.

In dit verband zij nog de aandacht gevestigd op de certificaten van aandelen ten behoeve van het personeel der N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken te Eindhoven. Bij deze fabriek bestaat voor ieder lid van het personeel de gelegenheid om gedurende zijn dienstbetrekking bij de onderneming een gedeelte van zijn inkomen te beleggen in certificaten van bij de N.V. in depót liggende 6 % cumulatief preferente aandelen in de „N.V. Gemeenschappelijk Bezit van Aandelen N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken". Deze mogelijkheid is beperkt tot 4 % van het jaarinkomen. Er bestaat nu bij de N.V. een spaarregeling, op grond waarvan de werknemers iedere week een deel van hun loon kunnen laten inhouden om tegen het eind van het jaar het gewenste bedrag bijeen te hebben. Om de mensen vertrouwd te maken met het begrip Personeelscertificaten werd hun in 1948, toen men hiermee begon, bij wijze van kennismaking gratis een certificaat van ƒ 10,— uitgereikt. De ervaringen, die men bij Philips met het systeem heeft opgedaan, zijn gunstig. De deelneming neemt van jaar tot jaar toe.

Slotopmerkingen.

Het zal uit het voorgaande duidelijk zijn geworden, dat er op het gebied van de gespreide vermogensvorming nog heel wat valt te doen. Lang niet alle mogelijkheden kunnen door een politieke partij worden gerealiseerd. Vooral voor de maatschappelijke organisaties ligt hier een belangrijke taak. Maar de mogelijkheden voor een politieke

partij mogen dan al beperkt zijn, zij zijn er in voldoende mate om er als antirevolutionairen onze beste krachten aan te geven.

Hier ligt nu een stuk werk. dat ten bate van het gehele volk dient te worden aangepakt. Ter gelegenheid van de publicatie van de verklaring van het Convent van Christelijk- Sociale organisaties over de bezitsvorming schreef Chr. v. d. Heuvel in „Ons Platteland", het orgaan van de Nederlandse Christelijke Boeren- en Tuindersbond, van 20 Nov. 1952: „We achten het bevorderen van bezitsvorming een wezenlijk Christelijk sociale bijdrage aan de verbetering van de maatschappij."

Een wezenlijk christelijke sociale bijdrage. Wie onzer zou zich daarvoor niet met blijdschap inzetten.

Tenslotte, ik ben er mij van bewust met het voorgaande het moeilijke probleem van de gespreide vermogensvorming niet te hebben uitgeput, nog minder te hebben opgelost. Ik heb mijn best gedaan om in enkele grove trekken te laten zien wat er zo al mee samenhangt en in welke richting de oplossing moet kunnen worden gevonden. Mocht ter partij- conferentie blijken, dat dit alles voldoende aanknopingspunt ten biedt voor een broederlijke en vruchtbare gedachtenwisseling, dan acht ik het doel voor dit ogenblik bereikt. Voor dit ogenblik, want het gesprek — wil het werkelijk vruchtbaar zijn — moet dan het uitgangspunt zijn voor deze nieuwe „wezenlijk christelijk sociale bijdrage", die wij als anti-revolutionaire partij gaan leveren aan de verbetering van de maatschappij.

De Here onze God zij ons daarbij ten Leidsman.